

Pumpeanlæg med statsstøtte til Føns Enghave

Engang i 1800-tallet har greven på Wedellsborg ladet sine landarbejdere grave et par grøfter i Enghaven ved Tønnæsgård og ud til stranden mod Lillebælt. Et par af de naturlige strandvolde blev også forstærket, men på ingen måde har der været tale om et tørlægningsprojekt.

Først da tidens hårde politiske vilkår gjorde det attraktivt at bringe selv de mere vandlidende arealer under plov, blev Enghaven forsøgt tørlagt.

Den tyske besættelse i 1940 banede vejen for Rigsdagens gavmilde landvindingslov, der ydede økonomisk støtte til opdyrkning af naturarealer. Grev Julius Carl Hannibal Wedell (1881-1963) på Wedellsborg Gods stod blandt de forreste i køen af støtteansøgere, og han blev også en af de ivrigste ansøgere. I løbet af de fem onde år skaffede han sig støttemillioner til mindst fire projekter, og tørlægningsforsøget i Føns Enghave var et af dem.

Pumpehuset fra 1956 virker noget nedslidt med rusttåret nedløbsrør og frostsprængte mursten, og der pumpes ikke kraftigere, end at en femtedel af Enghaven i dag ligger hen med permanent vandflade, mens hovedparten af resten atter har fået karakter af fugtig bund med tagrør og buske.

Føns Enghave

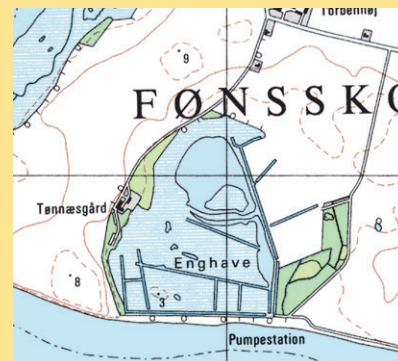
Afvandet sø på 44 hektar på halvøen Fønsskov, syv kilometer direkte syd for Middelfart. Udgrøftet i 1800-tallet, men ikke tørlagt før 1950 og med betydelig statsstøtte til Wedellsborg Gods, der ejer området. Henligger i dag som halvnatur, men med permanent sø i nordenden.

Blev tidligere benævnt Sparretorn Enghave.

Kortene er fra 1780, 1812, 1866 og 1990.

Middelfart Kommune.

Koordinater: 6143812, 547851.

Grev Wedell havde i foråret 1943 ansøgt om statsstøtte til at tørlægge Gamborg Nor, og 6. maj var to repræsentanter for Statens Landvindingsudvalg rejst til Gamborg for at holde møde med lodsejerne og greven. Dette møde blev klaret på bare 40 minutter, og da man derfor »havde lidt tid tilovers, blev man anmodet om at besigtige arealet, hvorved en senere rejse kan undgås«. Arealet var Føns Enghave, der lå blot otte kilometers kørsel syd for Gamborg.

Sammen med greven, godsforvalteren, en forpagter, hele Grundforbedringsudvalget for Assens Amtsråds-kreds og en landinspektør drog man

til Tønnæsgård ude på Fønsskov og vandrede derfra på besigtigelse i det lavliggende terræn med en kote på – 0,1 meter.

Enghaven blev beskrevet som »et ca. 80 tønder land [44 hektar] stort lavtliggende område, delvis oversvømmet af vand, for en dels vedkommende uden bevoksning og oprådt af kreaturer og i øvrigt græsklædt. De omliggende agre drænes til dette areal. Enghaven er ved en ca. 1,5 meter høj strandvold beskyttet mod havet. På denne strandvold har været opført et dige, som under storm og ca. 1,75 meter højvande i november 1941 blev skyllet bort, hvorved Enghaven og et stort område af de dyrkede

Den overgroede dæmning mod havet ligner en naturlig strandvold, men er i virkeligheden forhøjet ganske betragteligt efter stormfloden i 1941, hvor det lave dige var skyllet helt bort. Trods det kostbare landvindingsprojekt fra 1956 er det kun den allerøstligste del af Enghaven, der er i landbrugsmæssig omdrift i dag. Resten ligger hen som halvnatur og vådområde.

marker blev oversvømmet. Enghaven er noget sandet, de omliggende marker består af frugtbar leret jord«.

Greven havde endnu ikke ansøgt om støtte, da et egentligt projekt stadig var under udarbejdelse, men man kunne dog oplyse, at der skulle opføres en helt ny tre meter høj dæmning mod havet, en pumpestation og et system af afvandingskanaler.

Langvarigt og dyrt

Ansøgningen forelå i september samme år og lød på to tredjedele af 77.000 kr. (1,64 mio. kr. i 2012-værdi) i tilskud til at inddige og afvande Enghavens 56 hektar, som arealet nu blev opgjøret til. Projektet blev godkendt i oktober med en påtegning om, at det forventedes fuldført 1. december 1944, men sådan kom det ikke til at gå.

Først syv år senere blev arbejdet erklæret for færdigt, og yderligere fem år skulle der gå, før også regnskabet i 1955 kunne erklæres for afsluttet.

Det var især påbudte standsninger

af arbejdet, der udløste den store forsinkelse. Landvindingslovens formål var at bekæmpe arbejdsløshed, så i perioder uden ledighed blev beskæftigelsesarbejderne sat i stå. Et generelt stop gjaldt for perioden maj til september for alle de statsstøttede projekter, med mindre bygherren kunne opnå en dispensation fra Arbejdsministeriet.

Selv med en sådan dispensation kunne man ikke vide sig sikker, da den blev givet på vilkår af, at »de ved ovennævnte arbejder herefter beskæftigede arbejdere efter vedkommende offentlige Arbejdsanvisningskontors nærmere bestemmelse uophørligt afgår fra arbejdet, såfremt deres arbejdskraft måtte være nødvendig ved landbrugsarbejde eller arbejde i brændselsproduktionen«.

Projektet blev noget dyrere end beregnet. Den endelige pris ved afslutningen i 1950 lød på 105.770 kr. (1,86 mio. kr. i 2012-værdi) eller en overskridelse på 14 procent i sammenlignelige beløb. Landbrugsministeriet betalte to tredjedele af overskridelsen uden at kny.

Fin lille fuglelokalitet

Som så mange andre af besættelsestidens statsstøttede landvindingsprojekter var Føns Enghave ikke langtidsholdbar. Omfattende sætninger i det udtørrede vådområde har utilsigtet genskabt den oprindelige lokalitet som et »lavtliggende område, delvis oversvømmet af vand«.

I den nordlige ende har der ligget en permanent sø i flere årtier, og den husede indtil for få år siden en betragtelig koloni af hættemåger på flere hundrede par. I 2008 gjorde sågar et par af den sjældne sorthovedet måge yngleforsøg her.

En fast bestand på 3-5 par gråstrubede lappedykkere holder til i søen, hvor der desuden yngler vandrikse. Grågæs i flokke på op mod 2500 raster i Enghaven. Krikænder, knarænder og grænder ses i søen i træktiden.

KILDER

Forfatterens besøg på lokaliteten, 15. april 2011.

Statens Landvindingsudvalg, j.nr. 570, Rigsarkivet.

Fuglelivet i dag

Med tilladelse fra Dansk Ornitologisk Forening bringes her et uddrag af DOF-basen, der rummer et meget stort antal fugleobservationer fra alle betydningsfulde fuglelokaliteter i landet. Ønskes der en detaljeret og aktuel status for fuglelivet Enghaven-Fønsskov, så brug dette link: www.dofbasen.dk

Herunder ses en oversigt over de 132 fuglearter, som er registreret fra **Enghaven-Fønsskov**, pr. 23. februar 2013. I parentes ses antallet af observationer og individer i alt.

Lille Lappedykker	(5/10)	Havørn	(2/2)	Mudderklire	(6/13)	Kærsanger	(2/4)
Toppet Lappedykker	(2/13)	Rørhøg	(34/49)	Sorthovedet Måge	(1/2)	Rørsanger	(10/12)
Gråstrubet Lappedykker	(69/372)	Blå Kærhøg	(3/3)	Hættemåge	(64/33134)	Gulbug	(5/7)
Sorthalset Lappedykker	(5/8)	Duehøg	(1/1)	Stormmåge	(17/140)	Gærdesanger	(8/13)
Skarv	(62/3104)	Spurvehøg	(15/16)	Sølvmåge	(28/87)	Tornsanger	(13/16)
Fiskehejre	(69/1168)	Musvåge	(52/99)	Svartbag	(10/33)	Munk	(5/5)
Knopsvane	(67/305)	Fjeldvåge	(7/7)	Sortterne	(2/2)	Gransanger	(6/6)
Sangsvane	(6/327)	Tårnfalk	(19/27)	Huldue	(10/22)	Løvsanger	(9/13)
Sædgås	(13/496)	Agerhøne	(1/1)	Ringdue	(43/560)	Fuglekonge	(15/43)
Blisgås	(7/231)	Fasan	(4/85)	Tyrkerdue	(2/5)	Grå Fluesnapper	(2/2)
Grågås	(97/19133)	Vandrikse	(4/4)	Gøg	(1/1)	Halemejse	(1/1)
Indisk Gås	(10/15)	Grønbenet Rørhøne	(39/66)	Mursejler	(1/1)	Blåmejse	(16/37)
Snegås	(1/1)	Blishøne	(76/2337)	Stor Flagspætte	(4/4)	Musvit	(21/65)
Bramgås	(5/11)	Strandskade	(53/312)	Sanglærke	(33/684)	Stor Tornskade	(1/1)
Knortegås	(2/2)	Klyde	(31/98)	Digesvale	(16/533)	Skovskade	(2/2)
Gravand	(71/940)	Stor Præstekrave	(38/85)	Landsvale	(27/476)	Husskade	(4/6)
Pibeand	(26/234)	Hjejle	(26/16817)	Bysvale	(10/28)	Allike	(4/28)
Knarand	(8/13)	Vibe	(87/7641)	Skovpiber	(1/1)	Råge	(6/59)
Krikand	(71/3884)	Islandsk Ryle	(1/2)	Engpiber	(13/68)	Sortkrage	(3/5)
Gråand	(98/4837)	Krumnæbbet Ryle	(2/4)	Gul Vipstjert	(2/2)	Gråkrage	(24/756)
Spidsand	(7/27)	Sortgrå Ryle	(1/1)	Bjergvipstjert	(1/1)	Ravn	(6/13)
Atlingand	(1/3)	Almindelig Ryle	(12/104)	Hvid Vipstjert	(26/164)	Stær	(34/5724)
Skeand	(66/504)	Brushane	(7/31)	Gærdesmutte	(22/34)	Gråspurv	(19/233)
Taffeland	(19/90)	Dobbeltbekkasin	(10/29)	Jernspurv	(5/5)	Skovspurv	(12/153)
Troldand	(79/1772)	Stor Kobbersnepe	(1/2)	Rødhals	(4/6)	Bogfinke	(35/469)
Bjergand	(2/62)	Lille Kobbersnepe	(2/2)	Nattergal	(5/5)	Kvækerfinke	(2/3)
Ederfugl	(4/608)	Småspove	(1/3)	Husrødstjert	(1/2)	Grønirisk	(39/221)
Sortand	(1/34)	Storspove	(2/6)	Bynkefugl	(1/2)	Stillits	(33/137)
Hvinand	(5/47)	Sortklire	(2/7)	Stenpikker	(1/1)	Grønsiken	(1/4)
Toppet Skallesluger	(16/40)	Rødben	(40/143)	Solsort	(27/128)	Tornirisk	(19/120)
Stor Skallesluger	(2/9)	Hvidklire	(10/16)	Sjagger	(10/316)	Dompap	(4/10)
Hvæpsevåge	(1/4)	Svaleklire	(3/4)	Sangdrossel	(10/13)	Gulspurv	(33/321)
Rød Glente	(1/1)	Tinksmed	(1/3)	Misteldrossel	(3/3)	Rørspurv	(14/27)